

Väärtuslik noorsooraamat kodurajooni minevikust

J. Parijõgi «Jutte». Eesti
Riiklik Kirjastus, Tallinn,
1958. 241 lk. Hind
4 rbl. 70 kop.

Ei ole juhus, et meie kirjandus on minevikus andnud häid kujutusi just talulaste nooruspäevist: rida meie väljapaistvamaid lapse hinge-elu kujutajaid olid kas ise pärit talutarest (A. H. Tammsaare) või jälle sellega lähedalt seotud (O. Luts). Linnalaps kerkib eesti proosas märgatavalt esile õieti alles käesoleva sajandi algul (M. Sillaotsa jt. teostes).

Sajandi teisel veerandil avardas meie noorsookirjanduse ainevalda tunduvalt Jüri Parijõgi (1892—1941), maalides meisterlikke pilte moonakaküla ja maa töölisasula süngest miljööst. Tõsi, kriitilised realistid olid näiteks moonakate taevanikisendavalt viletsat elujärge juba varemgi valgustanud. Kuid J. Parijõgi teeb seda lapse mõttemaailma seisukohalt, ja asjaolu, et noorusele mõjuvad sotsiaalse rõhumise tagajärjed mitmekordselt rusuvalt, annab tema teostele eriti sügava kõlapinna. Seepärast on igati tervitatav Eesti Riikliku Kirjastuse samm, kes äsja massilises tiraažis (21 000 eks.) välja andis autori noorsoojuttude paremiku.

Kuna selle kirjaniku looming on tihedasti seotud oma kodurajooniga, olgu sissejuhatuseks põgusalt peatatud ka tema eluteel.

Põlvnedes Malla vallast, kus tema isa oli Siberi külas sadamatööliseks, omandas J. Parijõgi alghariduse Kunda vallakoolis. Aastail 1905—1909 õppis ta Rakvere linnakoolis ja tegi pärast selle lõpetamist samas läbi aastased pedagoogilised kursused. 1910. a. alates töötas Parijõgi õpetajana, olles muide aastail 1923—1929 Rakvere Seminari Harjutuskooli juhatajaks ja aastail 1930—1940 koolijuhatajaks Tartus. 1940/1941. õppeaastal oli ta Tartu Opetajate Seminari direktoriks.

Kirjanduslikku tegevust alustas J. Parijõgi juba Rakvere linnakooli õpilasena. Üldiselt oli aga tema loominguline arengutee küllaltki aeglane. Alles 20. aastate keskpäigast alates võime Parijõest kõnelda kui isikupärase palgega prosaistist, kelle eelistatumaks žanriks on lühijutt.

Jutustustekogudes «Tsemendivabrik» (1926) ja «Jaksuküla poisid» (1930) on autor ulatuslikult kasutanud oma lapsepõlve ainstikku. Elavalt kerkib neis lugeja silma ette maadligi kõssutav moonakaküla vabrikü külje all. See küla on nii aineliselt kui ka vaimset alla surutud, moonameeste elu on rusuv, vabrikutöölise oma mitte parem. Esinevaid sotsiaalseid vastuolusid näitab autor peamiselt lapse mõtteviisi kaudu, näiteks lakooniliselt konstateerides: «Vanaema ütles, et meie külas on halb elada, et emad peavad mõisapäevi tegema.» Lastelgi tuleb siin varakult tööle asuda, et vanemaid abistada. Kuid selle karmi töösunduse all kasvab lastes varakult äge protestitundus ülekohtu vastu. «Kelle töö see on siin kõik? Puhame meie veri ja higi,» mõtiskleb väike Mätliku Josep mõisapäöllul rukist lõigates

(jutustuses «Kättemaks»). Laste mängudes kajastuvad isegi kohaliku töörahva esimesed jõukatsumised vabrikuomanikega; nii on see jutustuses «Streik», mille motoks sobiks hästi selle avalause: «Küll vabrikumehed streikisid, aga õigust ei saanud kedagi.» Täiskasvanuna otsivad need noored hiljem pääsu ummikust kodukohast lahkumises, mis viib teinekord väljarendamiselegi (jutustuses «Siberisse»). Kõige selle juures pole autori põhitooniks ometi lootusetu pessimism, vaid tema teoseid läbib lootus, et kord jõuab moonakamajadessegi parem elu.

Kirjaniku hilisemates jutustustes, mis valimikus on koondatud ühisesse tsükklisse «Teotahtelised poisid», jääb olustiku kujutamine rohkem tagaplaanile. Kuid siingi oskab autor mõne leidliku detailiga alati edasi anda konkreetset tegevuskohta. Tunneme, et tema selle perioodi tegelased elavad kodanliku Eesti rõõmuvaestes tööliskodudes ning talutaredes. Neis lühipalades avaldub juba tugevamini ka autori püüd noori lugejaid kasvatada: Siiski on just sellele kirjanikule kauge kuiv moraliseerimine. «Parijõgi oskab oma ideede väljenduseks leida veenva ja usutava sündmustiku, panna oma teoste tegelased tegutsema elutõe loogika järgi. Seetõttu ei tundu ta jutustused kunagi liiga õpetlikud ega pealetükkivalt elutargad,» ütleb raamatu järelsõnas kirjandus-teadlane Ellen Niit.

Kuigi kogu «Teotahteliste poiste» tsükkel on kirjutatud meistri käega, kalduvad «Tsemendivabriku» ja Jaksuküla lood oma uudse aineala tõttu neid siiski üles kaaluma. Tööstusproletariaadi perekondlikke olusid sajanditevahetusel maal on meil võrdlemisi vähe käsitletud — ja omaaegne Kunda pakkus selleks tänuväärseid võimalusi; samuti oli enne Parijõge meie kirjanduses pisut nagu puudus üdini ehtsatest moonatate elupiltidest. Ka kirjaniku sotsiaalne sihiasetus pääseb mõlemas esimeses tsükliis tugevamini mõjule. Koolide raamatukogudes, kuhu see raamat on ju esmajoones määratud, pakuvad pildid autori nooruspäevilt igati sobivat materjali ka kodukoha mineviku lähemaks tundmaõppimiseks.

Illustratsioonid kunstnik E. Maisaarelt on heas kooskõlas raamatu sisuga ja aitavad seda täiendada. O. KUNINGAS.